

Borne of Nazareth?

Martin Thiehatten

Soms wordt er gezegd: "Borne dat is Nazareth." Waar komt die titel vandaan, is het een geuzennaam of een negatieve benaming? Ik ben er naar op zoek gegaan in oude kranten op de website Delpher en vond een aantal opmerkelijke artikelen.

Waar komt het begrip vandaan

Het begrip Nazareth is afkomstig uit het Nieuwe Testament volgens Johannes : I, vers 44-47.

44 Des anderen daags wilde Jezus heengaan naar Galilea, en vond Filippus, en zeide tot hem: Volg Mij.

45 Filippus nu was van Bethsaida, uit de stad van Andreas en Petrus.

46 Filippus vond Nathanaël en zeide tot hem:

Wij hebben Dien gevonden, van Welken Mozes in de wet geschreven heeft, en de profeten, namelijk Jezus, den zoon van Jozef, van Nazareth.

47 En Nathanaël zeide tot hem: Kan uit Nazareth iets goeds zijn? Filippus zeide van hem: Kom en zie.

Filippus en Nathanaël

Op de website encyclo.nl staat: 'Deze woorden worden gebruikt, als men te kennen wil geven, dat er van enig persoon uit een afgelegen oord of onbeschaafde omgeving afkomstig niet veel te verwachten is.'

Op de website debijbellezer.nl staat:

Kan uit Nazareth iets goeds komen?

Betekenis: wanneer iemand een bepaalde opvoeding heeft gehad kan daar niets goeds van verwacht worden.

Het gebruik in Nederland

In kranten van 1787 tot 1984 staan artikelen, waar de vergelijking met Nazareth wordt gebruikt om aan te geven, dat het dorp/gemeente arm is of dat er een negatief beeld over bestaat. In een aantal gevallen wordt het begrip gebruikt om zich negatief uit te laten over een politieke partij of religie.

Het duidelijkst wordt de relatie met armoede beschreven in de Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant van 14 november 1892, waarin staat: Zoo hoort men nog dikwijls een arm, vergeten plaatsje "een Nazareth", een afgelegen, dor en eenzaam plekje een Pathmos, een grote, zedeloze stad een Babel noemen.

In De Standaard van 16 februari 1893 staat (letterlijk):

Waarlijk men schijnt zich op dit punt in te spannen om allerlei bezwaren te vinden. Zoo heeft men ook bezwaren ingebracht tegen het huismanskiesrecht, dat door velen is aangeprezen, maar wellicht daarom is bestreden, omdat dit denkbeeld van antirevolutioneren is gekomen, en van hen hoort men even goed zeggen als van de Roomsche-Katholieken: kan uit Nazareth nog iets goeds geboren worden? Nu toch het huismanskiesrecht niet komt, is het de vraag, of men den breeden sprong wensch te maken, waarvoor de Regeering ons stelt. En dan acht Spr. Dat men aan de te stellen kenteekenen niet zoo overwegend veel aandacht heeft te schenken als men n.l. overtuigd is, dat aan het volk meer invloed toekomt.

Hier is het gebruik van het begrip Nazareth gebruikt voor een politiek verschil van mening.

Het huismanskiesrecht wilde men bij de herziening van de grondwet in 1917 invoeren en was bedoeld als algemeen stemrecht voor gezinshoofden met uitsluiting van vrouwen. Deze wet is echter niet in de grondwet opgenomen.

Zoo hoort men nog dikwijls een arm, vergeten plaatsje "een Nazareth", een afgelegen, dor en eenzaam plekje een Pathmos, een groote, zedeloze stad een Babel noemen. Komt er uit zulk een plaatsje een groot man voort, dan zweeft menigeen de vraag op de lippen: "Kan er uit Nazareth iets goeds komen?" Bij Pathmos denken we aan het rotsachtige, eenzame eiland van dien naam, waarheen keizer Domitianus — volgens de overlevering — den apostel Johannes verbande.

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant 14-11-1892

De Bornse situatie

Dat Borne de bijnaam Nazareth heeft staat in de Twentse courant uit 1923.

Dat daar echter veel Bornenaren het niet mee eens waren, blijkt uit de tekst iets lager in hetzelfde artikel.

Sprak men eertijds van het donkere Borne, dan doelde men op de onbeschaafde bewoners. Maar de lezers van de krant begrepen hier, dat met nieuwe straatlantaarns het negatieve beeld wel zou zijn opgelost voor de bewoners uit omliggende plaatsen.

Borne is in alles een eeuw achter wordt er wel eens met nadruk beweerd. Kan van Nazareth wel iets goeds komen, hoort men dan weer zeggen. Enfin, allemaal uitdrukkingen waarvan wij de waarheid gevoelig buiten verdere beschouwing kunnen laten; het is nu een keer in de wereld zoo gesteld, dat men over 't algemeen eerder geneigd is een zaak af te breken dan op te bouwen. Als oud-Bornschen echter houden wij het nog met het populaire lied: O dierbaar plekje grond, waar eens mijn wieg op stond, mijn Borneo, en onwillekeurig bij het hooren van bovengenoemde uitdrukkingen kruipt het bloed waar het niet gaan kan. Neen hoor, met een zekere trots beweren wij, dat ondanks alles Borne op velerlei gebied „Semper Crescendo” gaat. Sprak men eertijds althans van het donkere Borne, dit gezegde althans gaat niet meer op. Immers, het laatste half jaar zijn er op verschillende punten van 't dorp prachtige booglampen aangebracht, welke des avonds een zee van licht verspreiden. Was men weleer 's winters wanneer men de Stationsstraat in liep eerst genoodzaakt zijn schoeisel te onderzoeken, of dit wel prima, prima was, wilde men althans geen gevaar loopen met een paar natte voeten den trein in te stappen, thans richten wij onze schreden over een modern mooi aangelegd trottoir en bereiken zodoende op een zindelijke wijze kerk of station.

Twentsche Courant 04-12-1923

Nazareth geldt voor meer plaatsen in Nederland

In Friesland zijn het Bergum, Leeuwarden en Weststellingwerf, in Groningen de kleine dorpjes, Winsschen, in Drenthe Bonnerveen, Frederiksoord, Peize, Smilde, Veenhuizen en Wachtum, in Gelderland Doesburg, Doetinchem, Eerbeek, Halle vanwege de daar bestaande armoede, Lochem, Steenderen en Terborgh, in Noord-Holland de dorpen rond Alkmaar, Hoorn, Naarden en IJmuiden, in Zuid-Holland Hitzert

bij Den Haag en Heemskerk, dat het Nazareth der niet-liberalen wordt genoemd, in Limburg Gennepe, Maastricht, Someren en Valkenburg, in Zeeland Veere en een stuk grond bij Grijskerke, waarop niets wil groeien en in Overijssel Borne en Staphorst.

De aanduiding Nazareth wordt vaker gebruikt

Als in 1867 de Nederlandse overheid aankopen doet in het buitenland, vindt men dat de minister doet alsof Nederland Nazareth is.

In de Provinciale Drentsche en Asser courant van 11 februari 1871 stond te lezen: 'daar een inwoner uit Drenthe zelden lezen of schrijven kon, werd Drenthe gezien als Nazareth, waaruit niets goeds kon komen.'

In de Oprechte Nederlandsche courant van 25 augustus 1787 wordt Amersfoort genoemd als Nazareth, want daar wonen bandieten, die alleen maar leugenverhalen verkondigen.

In 1873 wordt Nederland door de Duitsers gezien als Nazareth.

In de Nieuwe Haarlemsche courant van 5 juli 1893 staat in een krantenartikel van christenhaters geschreven: 'Er zijn er die zeggen, dat van Nazareth iets goeds niet kan uitgaan; zij erkennen de Kerk niet als de eenige ark van behoud, welke de bruischende wateren der wereldzee trotseert, en zij komen liever om in de golven; - terwijl wij de duif, die den olifant aanbrengt, met vreugde begroeten en opnemen'.

Op 17 maart bericht Tubantia: 'Een te benadelende persoon behoort toevallig tot een kerkgenootschap, dat het hunne niet is, die in hun ogen verkeerde leringen verspreidt, of een richting voorstaat, die zij veroordelen. Klaar zijn zij: "Kan uit Nazareth iets goeds zijn!" roepen zij uit. De lui van die richting deugen nu eenmaal niet.'

De Nieuwe Veendammer courant van 16-12-1915 meldt:

'Men zegt weleens: Zou uit Nazareth iets goeds kunnen komen? Men bedoelt hier dan mee, dat men meent dat men in meer afgelegen streken niet zo goed ontwikkeld is dan in meer druk begane plaatsen. Dat denkbeeld is echter niet altijd juist.'

Ook landen werden soms Nazareth genoemd

In de krant De Tijd van 19 februari 1864 wordt Oostenrijk het Nazareth van onze tijd genoemd, naar aanleiding van de troonrede van keizer Frans Josef. Wel wordt gemeld, dat Oostenrijk verbazende schreden maakt op de weg van de ware vooruitgang. Dus toch nog een beetje positief.

Tijdens de eerste wereldoorlog komt Duitsland in een heel negatief daglicht te staan. Want op 19 september 1916 wordt door het Amsterdamse blad De Telegraaf geschreven: 'Wat voor goeds kan er uit Nazareth komen? Hoe kan een Duitser ooit iets gepresteerd hebben, dat voor ons de moeite van het beschouwen waard is?'

Na de Russische revolutie in 1917 meldt op 7 februari 1920 De tribune: 'Zo zal 't thans weer gebeuren. De mening: kan uit Nazareth (Rusland) iets goeds komen, altijd opgeworpen door de officiële leugenaars en verdedigers van de heersende en bezittende klasse, in iedere periode van de menselijke geschiedenis, zal beantwoord worden met het bekende gezegd van Jesaja, 'ge zult het zien, maar daarvan niet (profiteren) eten.'

Nazareth was ook een handelsproduct

Op de internationale markt werd suiker verhandeld met de naam Nazareth, zoals is te lezen in de Nieuwe Rotterdamsche courant van 8 maart 1865. Daar staat: **Bahia, 11 Februarij.**

Suiker met levendige vraag, zoodat 3000 kisten koopers vonden. De prijzen varieerden van 1\$1850 à 2\$200 voor Cotinguibas, en 1\$500 à 1\$600 voor Nazareth;

Bahia, 11 Februarij.
Suiker met levendige vraag, zoodat 3000 kisten koopers vonden. De prijzen varieerden van 1\$350 à 2\$030 voor bruine *Santo Amaros*, 2\$150 à 2\$200 voor *Cotinguibas*, en 1\$500 à 1\$600 voor *Nazareth*; witte Suiker is 2\$700 à 2\$800 waard, en de superieure 100 à 200 reis meer; tot den koers van 26 1/4 d. is bruine Suiker 14/3, 18/7 en 20/4 waard, en witte 24/7 à 25/6 v. à b. zonder vracht. **Katoen.** Er zijn nog 1400 bn. in de 1e hand, en er werd 22\$500 geboden, of 22 d. v. à b. zonder vracht, en denkelijk zal die prijs wel aangenomen worden. **Koffij.** Het weder was ongunstig, waardoor de aanvoer veel verminderde; in de 2de hand zijn nog 1000 zk. *Moritisbas*. De prijs is nominaal 5 à 6\$000 of 48/6 à 57/2 v. à b. **Cacao** bracht 2\$600 à 2\$800 op, of 26/2 à 28/. **Huiden** zonder handel, en de voorraad bevindt zich meest in de 2e hand. **Rum** gevraagd tot 60 à 65\$000, waartoe niet te koop is. **Tabak**

Nieuwe Rotterdamsche Courant 08-03-1865

Een positieve visie over Nazareth

Om Nazareth positief neer te zetten, werd ook vaak het volgende bericht gebruikt, zoals in het blad De Locomotief van 18 oktober 1869. Het volgende verhaal van Benjamin Franklin, dat meerdere keren in diverse kranten wordt vermeld.

Zoals bekend is, reisde Benjamin Franklin in zijn jeugd naar Londen, om er zich daar als letterzetter en drukker meer te bekwamen. Nauwelijks aangekomen, ging hij naar een der voornaamste boekdrukkerijen en vroeg, of hij als zetter werk kon krijgen. Toen men vernam, dat hij een Amerikaan was, schudde men bedenkelijk het hoofd. Een Amerikaan op een Engelse drukkerij? Zo iets was ongehoord. "Kunt gij zetten?", was eindelijk de vrij barse vraag. Franklin

antwoordde niet, maar ging naar een letterkast en zette in korte tijd het volgende vers uit het eerste hoofdstuk van Johannes:

'En Nathanaël zeide tot hem: Kan uit Nazareth iets goeds zijn? Filippus zeide: Kom en zie!

Dit gepaste antwoord verschaftte hem aanstonds de begeerde betrekking.

Benjamin Franklin

Het negatieve beeld in de politiek

Ook de politiek laat zich niet onberoerd, zoals op 25 oktober 1892-10-25 in De Standaard staat:

'Uit het Nazareth der antirevolutionairen kan, naar het bekende oordeel der liberalen, toch niets goeds komen.'

Op 29 mei 1901 schrijft het Dagblad van Zuidholland en 's Gravenhage: *Politieke tegenstanders gebruiken de verwijzing naar Nazareth om aan te geven, dat ze van de andere partij niets goeds verwachten. In dit geval de christelijke partij over de liberalen.*

In 1894 werd Nazareth gehanteerd in de schoolstrijd, toen op 14 mei 1894 in De Tijd stond: 'Over de scholen wordt geschreven, dat van Nazareth, in casu de bijzondere scholen, niets goeds kan komen. Maar het openbaar onderwijs? Dat is wat anders.'

Ook worden rond 1989 nog radio programma's uitgezonden met de titel: 'Kan er iets goeds komen uit Nazareth?', zoals te lezen viel in het Algemeen Dagblad van 3 februari 1989.

Conclusie

De Bornse bijnaam Nazareth had vooral betrekking op de armoede. Maar omdat armoede vaak leidt tot ander gedrag, wordt het ook geassocieerd met duistere zaken.

Toen in 1923 Borne nieuwe straatlantaarns kreeg, dacht men dat het begrip donker Borne voorbij zou zijn en de negatieve bijnaam zou verdwijnen. Maar helaas, in de jaren 1950, als er in Borne een trein stopte, riep de conducteur nog vaak: "Nazareth, uitstappen!"

Onderstaand behoort tot artikel op pag. 19 20, Plaatjes, onmeunig völ plaatjes!

PLAATJES, PLAATJES, PLAATJES.

Zoals u elders in dit blad hebt kunnen lezen, vond er 7 juni een ruilbeurs plaats voor de plaatjes voor het Boek **Bijzonder Borne**. Dit was een groot succes voor die mensen die nog plaatjes misten. Als er onder u zijn die nog steeds het boek niet vol hebben, is er de mogelijkheid om via het **HIP** deze te verkrijgen. Het HIP heeft tot 5 september vakantie. Daarna bent u van harte welkom in de kelder van het Kulturhus op dinsdag- en donderdagmorgen van 10 tot 12 uur..

